

МІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Київський національний лінгвістичний університет

Кафедра психології, педагогіки і фізичного виховання

КУРСОВА РОБОТА з психології на тему: «Вплив стилю психолого-педагогічної взаємодії вчителя на розвиток особистості учня.»

Студентки 3 курсу, групи СОа 18-20

педагогічного факультету романо-германської та української філології
напряму підготовки «Англійська мова та література»

спеціальності «Середня освіта»

Димік Дарини Михайлівни

Науковий керівник: к.психол.н., доцент Шевчук В. В.

кафедра психології і туризму

Шевчук Вікторія Валентинівна

Національна шкала: _____

Кількість балів: _____

Оцінка ЄКТС: _____

Члени комісії: _____ (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) _____ (прізвище та

ініціали) _____ (підпис) _____

(прізвище та ініціали) _____ (підпис)

КИЇВ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ВЗАЄМОДІЯ «УЧИТЕЛЬ-УЧЕНЬ» В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ. 7	
1.1 Сутність педагогічної взаємодії	7
1.2. Стилi педагогічної взаємодії.	11
1.3 Класифікація стилів педагогічної взаємодії.....	16
РОЗДІЛ II. ЗАГАЛЬНЕ УЯВЛЕННЯ ПРО СТИЛІ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ.....	21
2.1. Підходи до визначення стилю педагогічного спілкування.	21
2.2. Умови ефективності педагогічного процесу.....	23
2.3. Вплив стилю взаємодії на педагогічні результати	26
ВИСНОВКИ.....	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:	34

ВСТУП

Останні десятиліття ХХ століття країни, саме у педагогіці, відбувається процес становлення нових ціннісних орієнтирів (45). Один із них – виховання моральних почуттів навчання. Основою взаємодії є активна перетворююча позиція основних суб'єктів плюс інтерактивне навчання, у тому числі в мікрогрупах і малих групах. (12).

Складається нова система навчання - особистісно орієнтована. Основою такої системи навчання є диференційований підхід, що дозволяє враховувати індивідуальні особливості самоврядування.

У процесі зміни педагогічної взаємодії вчителя здібностей учнів, про професійне становлення особистості вчителя (4) та учня складаються різні школи (хоча вони були і раніше, наприклад, «школа Я.А.Коменського» та ін.), відмінні від існуючих раніше, зокрема :

1) Селестен Френе створив оригінальну систему освіти, пронизану нерозділеною любов'ю до дітей. Він дає поради дитині, створювати умови для подолання та розвитку її потенційних можливостей (33).

Тому метою для педагогіки ставало наступне – узагальнити і проаналізувати результати накопиченого досвіду становлення педагогам як уберегти дітей від небезпеки, що загрожує їм у світі (58);

Таким чином, з вищевикладеного ми бачимо, що життя постійно видозмінюючись, викликає зміни навчально-виховного процесу. Проте з упевненістю можна заявити, що ці зміни будуть продовжуватися і в майбутньому. Безсумнівний і той факт, що ми станемо свідками нових форм та методів навчання та виховання. Цей досвід необхідний для виховання сучасної людини.

Протиріччя між педагогічними вимогами та професійною діяльністю викладачів, з одного боку, та відсутністю спеціальної психолого-педагогічної підготовки цієї категорії педагогів з іншого. Сформульоване протиріччя належить до практики навчання. Однак без знання теорії практика неможлива.

Тож якою має бути педагогічна взаємодія вчителя та учня в процесі навчання на сучасному етапі? Ця проблема визначена, це: «Педагогічна взаємодія вчителя та учня у процесі навчання».

Об'єкт дослідження – навчально-виховний процес у середній загальноосвітній школі; предмет – способи взаємодії вчителя та учня.

Мета дослідження:

- виявлення, обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічної взаємодії вчителя та учня в процесі навчання.

Гіпотеза:

Педагогічна взаємодія вчителя та учня буде ефективною, якщо:

- побудувати взаємодію вчителя та учня на суб'єкт-суб'єктних відносинах;

- вчитель матиме методiku викладання свого предмета, і впроваджуватиме знання в учня за допомогою нових форм уроку, цікавих йому;

- у процес взаємодії будуть підключені батьки;

- учитель використовуватиме особистісно-орієнтоване навчання. Тут необхідно описати те, що пропонуємо для ефективності педагогічної взаємодії.

Завдання:

- виявити ступінь необхідності ефективної взаємодії вчителя та учня;

- обґрунтувати необхідність суб'єкт-суб'єктних відносин у навчально-виховному процесі;

Методи: опитування, спостереження, анкетування.

Педагогічний вплив розглядається як момент педагогічної взаємодії та момент взаємодії дитини з навколишнім світом. Педагогіка як провідний урок у суб'єкт-об'єктних відносинах. Активний односторонній вплив, яким характеризується авторитарна педагогіка, змінює свої провідні принципи. Його основними параметрами є взаємини, взаємоприйняття, підтримка взаємодією вчителя та учня, в основі якого лежить спільна їхня діяльність.

РОЗДІЛ 1. ВЗАЄМОДІЯ «УЧИТЕЛЬ-УЧЕНЬ» В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

1.1 Сутність педагогічної взаємодії

Моментом педагогічної взаємодії є вплив. У педагогічному словнику, вплив педагогічний – важлива складова процесу виховання, що полягає у повсякденному систематичному впливі вихователя як особисто, і через організацію колективного життя дітей [7]. Воно прямує на формування у дітей позитивних якостей та подолання негативних рис у характері та поведінці. За відсутності згуртованого колективу вихователю доводиться вдаватися до особистого впливу окремих дітей – у вигляді індивідуальної розмови, заохочення, покарання, індивідуального доручення. Принаймні зміцнення дитячого колективу та формування у ньому громадської думки колективів стає найважливішим чинником на окремих школярів і первинні колективи. Педагогічна взаємодія здійснюється тоді як колективного схвалення позитивних вчинків чи осуду негативних. Вихователь при цьому спирається не лише на свій особистий авторитет, а й на громадську думку дитячого колективу.

Наступне поняття, що розглядається в педагогіці та пов'язане з педагогічною взаємодією, це вплив.

Вплив - дія, спрямована на когось, що-небудь з метою досягти певних результатів, досягти чогось .

Робота педагога з дітьми – це система взаємодій – система узгоджених дій, вкладених у певний результат.

У процесі взаємодії з дітьми педагог впливає на дітей, спрямовуючи процес взаємодії.

Отже, педагогіка трактує основні поняття в такий спосіб.

Взаємодія педагогічна – контакт вихователя і вихованця (ів), випадковий чи навмисний, приватний чи публічний, тривалий чи короткочасний, словесний чи ні, в наслідок чого відбуваються зміни у поведінці обох, тобто взаємно . Педагогічна взаємодія може виявлятися як співробітництво, коли

обидві сторони досягають взаємної злагоди та солідарності під час досягнення тієї мети, яку вони хочуть досягти, а також коли хочуть показати себе як партнери, виявивши свої знання та можливості.

Впливом педагогічним називають вплив учителя на учнівські свідомість, волю, емоції, них спосіб організації їх життя та діяльності для формування у них певних якостей та для успішного досягнення конкретної мети.

Виховання є :

1) цілеспрямованим в сучасну культуру, формування мотивів та цінностей;

2) цілісним, свідомо організованим педагогічним процесом, яким формується особистість у школах учителями;

3) цілеспрямованою, керованою та відкритою системою взаємодії дітей та дорослих, в якій учень є рівноправним учасником і користується можливістю внести до неї зміни, що сприяють правильному розвитку дітей ;

4) демонстрацією для вихованця альтернативних способів поведінки у різних ситуаціях і залишають за дитиною право обирати та шукати свій шлях;

5) процесом і результатом доцільної зміни у розвитку особистості, її відносин, рис, якостей, поглядів, переконань, способів поведінки у суспільстві;

б) цілеспрямованим створенням умов для засвоєння людиною культури, переведення її в особистий досвід через організований тривалий вплив на розвиток людини з боку навколишніх вихователів інститутів соціуму, з урахуванням її можливостей з метою стимулювання його саморозвитку та самостійності;

7) станом частини цілісного виховного процесу: розумового, цілеспрямованого виховання

Сутність педагогічної взаємодії є прямим чи опосередкованим впливом суб'єктів цього процесу один на одного, що породжує їх взаємний зв'язок.

Найголовнішою рисою особистісного боку взаємодії педагога та вихованця є можливість впливати одне на одного та виконувати реальні перетворення не тільки у пізнавальній, емоційно-вольовій, а й в особистій сфері.

Під безпосереднім впливом розуміємо пряме звернення до виховуваного, висування потрібних вимог чи пропозицій. Діяльність учителя потребує необхідності використання саме такого виду взаємодії. Проте за цієї взаємодії педагогу необхідно враховувати психологічні особливості учня. Необхідно пам'ятати, що постійне вторгнення у світ учня створює незвичайні, часом конфліктні ситуації, зумовлюючи цим стосунки між педагогом та учнем.

При впливі на оточуючих можна виправдати прийомом дії через референтну особу. Кожна дитина має однокласників, з думкою яких вона рахується, чию позицію приймає. Вони і є референтними їй особами, за допомогою яких педагог здійснює вплив, роблячи їх своїми союзниками.

Педагогічною взаємодією вважаються такі сторони:

- 1) функціонально-рольова;
- 2) особистісна.

У Академічному тлумачному словнику це поняття ділиться на дві складові: «взаємний» - «взаємний, що стосується обох сторін» та «дія» у шести аспектах визначається:

- 1) проявом якоїсь енергії, діяльності, а також самої сили, діяльності, функціонування чогось;
- 2) результатом прояву діяльності чогось, впливом;
- 3) вчинками, поведінкою;
- 4) подіями, про які йдеться;
- 5) частиною драматичного твору;
- 6) основним видом математичного обчислення [2].

У словнику з педагогіки 2005 року взаємодію визначено як «випадковий чи навмисний, приватний чи публічний, тривалий чи короткочасний,

вербальний чи невербальний особистісний контакт вихователя та вихованців, які будуть взаємними змінами поведінки, діяльності, відносин, установок» [3]. Таким чином, педагогічна взаємодія, вбираючи всі вище зазначені значення, включає взаємовпливи та впливи всіх учасників, відображається у вчинках та поведінці дітей, педагогів, батьків і складається у значні події та традиції.

Структурними компонентами взаємодії виступають:

- емоційний – що показує здатність розуміти переживання та співпереживати у процесі міжособистісних відносин, виражати солідарність та згоду, знаходити компроміс;

- оціночно-рефлексивний - визначає здатність до самопостереження в системі відносин, до оцінки якості взаємодії та усвідомлення необхідних змін;

- операційно-діяльнісний – що відображає нахили до спільної роботи: визначення мети, створення проекту, програми та плану дій у полі виховання, яке є проблемним;

- ціннісно-смысловий – характеризується визнанням досвіду батьків з виховання дітей, усвідомленням цінності спільної діяльності, розумінням свого місця та ролі у різних формах взаємодії;

- потребо-мотиваційний – визначає потреби у діях, які є взаємно відкритими, рівними, вільними, у конструктивному вирішенні протиріч;

- інтелектуально-когнітивний – виявляється у здатності вивчати взаємодію, набувати необхідні знання про особливості становлення та розвитку відносин [19].

- просвітницький, спрямований на збагачення загальними педагогічними знаннями за допомогою роботи батьківського комітету, опікунської ради тощо;

- інтерактивний, спрямований на вивчення сімей за допомогою діагностики, анкетування, участі у семінарах, практикумах тощо;

диференційований, який враховує специфіку всіх учасників педагогічної взаємодії: сутнісні характеристики (проблемність, зрілість. Інтерактивний напрямок в даний час вважається пріоритетним, оскільки сприяє підбору в

роботі найоптимальніших методів , а також індивідуальний, традиційний, сучасний .

На основі аналізу досліджень проблем взаємодії сучасні, побудовані на традиційних формах роботи залишаються збори, консультації, свята тощо; психолого-педагогічна компромісна взаємодія, коли у обох партнерів виявлені окремі елементи як сприйняття, так і протиріччя; контрастна взаємодія, де один учасником досягається сприяння іншому, а другий досягає навпаки взаємодії; особистісні, загальносімейні, матеріально-побутові, професійні, культурні та ін.;

-цілі (потенціал (соціально-економічний, життєвий, фізичний, моральний, психолого-педагогічний, інтелектуальний та ін.); характер стилю взаємовідносин · ухиляння від взаємодії – обидва партнери намагаються уникати спілкування.

1.2. Стилї педагогічної взаємодії.

Стиль (від лат. *stylus* - паличка для письма на навощеній дощечці) є індивідуальним способом самовираження або здійснення якоїсь діяльності. Під стилем педагогічної взаємодії розуміють щодо стійкий спосіб здійснення педагогічної діяльності та спілкування з учасниками навчально-виховного процесу.

Щонайменше дві з наведених вище назв стилів педагогічної взаємодії (демократичний і ліберальний) не зовсім точні як з етимологічних підстав, так і за смислових. Наприклад, демократія буквально означає «влада народу». Таке визначення може бути політичним, але не педагогічним.

Людина є вільною у творінні власного життя, відповідальною за все в ньому зроблене досконалим.

«Ліберальним стилем педагогічної взаємодії» здебільшого користуємося в негативному значенні (попустительський, ігноруючий і т. д.). Насправді «ліберальний» означає те, що віддається пріоритет свободі, що визнається свобода людини ключовою цінністю. Свободою відрізняється людина від

усього, що не можна назвати людським. Екзистенційна філософія визначає сенс свободи так, що людина перестає бути об'єктом.

Проте поняття «ліберальний стиль» також слід визнати невдалим для сучасного педагогічного тезаурусу з цілого ряду причин: по-перше, через традиційне і неправильне розуміння сенсу і неприйняття його сутності більшістю педагогів; по-друге, у зв'язку з відсутністю валідних критеріїв діагностики такого стилю у просторі педагогічних комунікацій; по-третє, через те, що педагоги (як і учні) не мають дійсної свободи практично за одним параметром шкільного життя, жорстко регламентованого всілякими нормативними документами, освітніми стандартами та іншими бюрократичними директивами різного рівня.

У цій роботі пропонуємо іншу класифікацію стилів педагогічної взаємодії, заснованих на аналізі психологічних механізмів, що визначаються комунікативною стратегією людини. Цим виділяється три принципово різних за своєю психологічною природою стилі: авторитарний, маніпулятивний та діалогічний.

Критеріями, що дозволяють з достатньою мірою достовірності виявити той чи інший стиль, виступають симетрія або асиметрія, які виникають при комунікації: розуміння чи нерозуміння інших учасників спілкування та специфіка цього розуміння; розвиток, який одержують (або ні) учасники педагогічної взаємодії у процесі спілкування.

Авторитарний стиль. Перший критерій його характеристики (симетрія/асиметрія) характеризує яскраво виражена комунікативна асиметрія. Цей критерій виявляють в прагненні авторитаром домінування при педагогічному спілкуванні. Це й імперативні вказівки, які не потребують заперечень, і розпорядження у вигляді наказів, і командна інтонація голосу тощо у вербальній комунікації, так і в невербальній комунікації - переважна і вказівна жестикуляція, мімічні та пантомімічні прояви домінування тощо).

Відсутність прагнення розуміння інших учасників спілкування-це другий критерій (розуміння/нерозуміння) представниками авторитарного

стилю. Авторитар прагне до того, щоб інші учасники спілкування виконували його вказівки тільки примусово. У таких комунікативних умовах не береться за основу розуміння іншого.

Третій критерій (розвиток/відсутність розвитку) авторитарний стиль практично не бере до уваги, бо блокує розвиток учасників педагогічної взаємодії. Авторитарний стиль педагогічного спілкування проявляється централізацією особистості авторитара, переважно в його особистому, використанні розпоряджень, вказівок. Авторитарність -це зниження самоаналізу та самоконтролю педагога і значно розвинута стриманість у розвитку самостійності та активності вихованців.

Найбільш актуальне для маніпулятора завдання – захоплення потреб, інтересів учнів в поле свого впливу. Якщо маніпулятор не може впливати на вже наявні потреби та інтереси об'єктів маніпулювання, то тоді хоче сформувати дефіцити, які раніше не існували, вихід, на який можливий тільки через нього. Наприклад, штучно створеними цінностями, спрямованими на маніпулювання дітьми, вважаються оцінки. Очевидно, що система оцінювання, що існує в сучасному шкільному світі - це стиль взаємодії, до якого належать симетрія або асиметрія, що виникає в комунікативному просторі; розуміння чи нерозуміння інших учасників спілкування та специфіка цього розуміння; розвиток, який одержують (або не отримують) учасники педагогічної взаємодії у процесі професійної діяльності. Маніпулятивним стилем користувалися ще в давню епоху Середньовіччя, тоді артисти-фокусники називались маніпуляторами, через вміння маніпулювати різними предметами, маріонетками-ляльками, які смикали за ниточки. Маніпулятивним стилем у педагогіці маніпулятор не хоче нав'язати учням свої цілі та цінності, він хоче, щоб дітьми вони приймалися як власні.

Маніпулятори та авторитари використовують однакову комунікативну стратегію – прагнуть панувати і керувати, але різною тактикою. Маніпулятор є психологічно грамотним авторитаром, який розуміє, що не вигідним цей стиль буде йому самому і використовує інші техніки управління поведінкою,

так зможе досягти великі успіхи у своїй діяльності. «Якщо знижується ступінь авторитарності в поведінці та пізнанні людини, зростає її комунікативна гнучкість, вмільість, точність, але при цьому не торкається особистісний компонент, ніяк не змінюється авторитарний синдром на рівні Я-концепції та ключових мотиваційних структур, то дуже велика ймовірність, що в результаті ми матимемо того ж «авторитара», але більш освіченого та ефективного, тобто маніпулятора» [2,]

Отже, розглядаючи перший критерій (симетрія/асиметрія),можемо побачити, що маніпулятивний та авторитарний стилі відносяться до асиметричного, але ця асиметрія полягає в авторитарному спрямуванні .

За показником (розуміння/нерозуміння) у маніпулятивному стилі суб'єкт комбінує досить добре та намагається зрозуміти інших учасників спілкування, але при цьому сам хоче залишитися «нерозкритим». Маніпулятора може відрізнати високий рівень креативності: він вміє розуміти інших, але це має односторонній характер, бо поєднується з власною нещирістю та скритністю.

Достатньо важливим для маніпулятора є завдання розуміння потреб, інтересів, а також «точок вразливості» тих об'єктів, якими маніпулює та захоплює у поле власного впливу. Якщо є маніпулятор, то у таких випадках він намагається штучно сформувати дефіцити, які раніше не існували, вихід на які можливий тільки через нього. Наприклад, штучно створеними цінностями, спрямованими на маніпулювання дітьми, вважатимуться оцінки. Очевидно, існуюча система оцінювання не так неспроможна вплинути на вже наявні потреби та інтереси об'єктів маніпулювання, як більше орієнтована на отримання інформації про якість знань учнів та на управління їх свідомістю та поведінкою.

За третім критерієм (розвиток / відсутність розвитку) маніпулятивний стиль має свою специфіку: як правило розвивається суб'єкт маніпулювання за рахунок тільки об'єкту маніпулювання. Педагоги, які користуються цим стилем, активно використовуючи різні методи та прийоми активізації

навчальної та позанавчальної діяльності, стимулюють пізнавальні інтереси школярів, обходячи їх власні смисли та цілі. Маніпулятора часто можна побачити, якщо він має підвищену увагу до психологічних методик «ефективного впливу», віддає перевагу сугестивним технологіям.

Незважаючи на те, що в більшості ситуацій маніпулятор виявляється більш успішним, ніж авторитар, психолого-педагогічні та соціальні наслідки для об'єктів маніпулятивного впливу можуть бути ще більш негативними, ніж у випадку авторитарного впливу.

Як зарубіжні, так і вітчизняні дослідники одностайні на думці, що маніпулятивним впливом не лише блокується розвиток людини (об'єкта маніпуляції), її свобода та відповідальність, а й руйнуються наслідки для її особистості (втрата невідомості, відповідності, невротизація тощо).

Психологічно маніпулятивний стиль взаємодії має діючі певні уявні заміщення, необхідні риси характеру. Якщо авторитар частіше спонукає несвідомим прагненням самоствердження, то маніпулятор свідомо прагне до переваги, наслідки його маніпуляцій можуть бути зовсім негативними. Маніпулятор стає нецілісним або, за висловом Е. Шострома, на «розірваною» особистістю, яка постійно контролює власні почуття, емоції. Маніпулятор, через постійну психологічну напругу має в результаті невроз або психоз.

Діалогічним стилем називається стиль спілкування, побудований на діалозі. Іноді діалог помилково розуміється як спілкування двох людей. У правильному розумінні діалог сприймається симетричними відносинами, якими визначається право кожного на взаємоприйняття та взаємоповагу.

Якщо подивитися на перший критерій, то зазначимо, що діалогічний стиль характеризується комунікативною симетрією. Ця симетрія є дійсною, а не так, як у маніпулятивному стилі тільки здається. Отже, за діалогічним стилем педагогічного спілкування всі учасники педагогічної взаємодії прагнуть до розмови на основі взаєморозуміння та співробітництва.

Діалог є однією із основних угод самоактуалізації і особистісного зростання.

Діалог –це принципова особистісна рівноцінність дорослого та дитини, де кожний має функціональну специфіку, але це ніяк не впливає на відносини між ними, вони разом рухаються до своєї мети, відбувається особистісне зростання кожного.

За другим критерієм діалогічний стиль має напрям взаєморозуміння . Порівнюючи з маніпулятивним стилем, в якому важливою також є питання побудови спілкування в повному розумінні співрозмовника діалог будується на взаєморозумінні.

За третім критерієм (розвиток/відсутність розвитку) зазначаємо , що при використанні діалогічного стилю створюються оптимальні можливості для повноцінного розквіту та особистісного зросту всіх учасників спілкування. Професійною позицією педагогів, які будують свою діяльність за допомогою діалога, є питання, на яких ґрунтуються позиції рівності учасників процесу. Такі педагоги не наглядачі та контролери, таких вчителів психологи називають фасилітаторами. Вони мають комунікативну мобільність і здатність до перетворень у своїй діяльності. Специфічною особливістю таких педагогів є низький рівень самооцінної тривожності. Діалогічний стиль забезпечує особистісну цілісність, прагнення до самоактуалізації, свободу від психологічних захистів, відсутність невротизації.

1.3 Класифікація стилів педагогічної взаємодії.

Стилі педагогічного спілкування розподіляють на авторитарний, демократичний та ліберальний[6].

Авторитарний стиль управління — це в основному стиль, коли вчитель має повний контроль над класом. Учні не беруть активної участі та не реагують. У цій найсуворішій формі стилю керівництва класом цілком ймовірно, що учень, який не дотримується встановлених правил, може бути

покараній. У цьому надто структурованому стилі немає місця для дружніх стосунків учень-викладач. У цьому стилі управління класом немає самостійності вихованців у вирішенні того, як вони будуть вчитися, співпрацювати з однолітками або як вони будуть брати участь у класі.

Проте спостерігається, що більшість учнів працюють краще, якщо вони співпрацюють зі своїми однолітками та мають певну участь у класі. Це змушує учнів відчувати себе прийнятими, почутими, також відчувати турботу про них і сприяє відчуттю безпеки в класі. Крім того, позитивні стосунки з учителем заохочують дітей повністю розкрити свій потенціал.

Учням не дають гнучкості, щоб бути активними і чуйними. Учитель зберігає в центрі уваги та контролює всі аспекти класу. Цілком ймовірно, що діти, які не дотримуються встановлених правил, можуть бути покараними. У цього вчителя, швидше за все, не склалися стосунки зі своїми учнями..

З точки зору результатів учнів, авторитарний стиль управління класом не дозволяє дітям самостійно вирішувати, як вони навчатимуться, співпрацювати з однолітками чи бути активними. Більшість учнів досягають успіху, коли вони співпрацюють зі своїми однолітками та підтримують їхнє навчальне середовище. Важливо, щоб учні відчували себе прийнятими, почутими, були охоплені турботою та безпекою у своєму класі, віртуальному чи віч-на-віч.

Для учнів також важливо мати позитивні стосунки з учителем. Як говорять: «Діти не вчать у людей, які їм не подобаються». Коли вчитель не дозволяє учням робити внесок у роботу і співпрацювати, створює атмосферу «голочок», учні не досягнуть свого найвищого потенціалу. Цей стиль не є гнучким. Він дуже структурований і може вважатися надмірно структурованим. Хоча структурованість має свої переваги, надмірний контроль може бути контрпродуктивним і заважати зростанню дитини.

Ліберальний стиль управління класом передбачає як низький рівень контролю, так і залучення учнів. Діти майже надані самі собі, роблять те, що

їм заманеться. Це в першу чергу виникає через відсутність структури та планування з боку вчителів та керівництва школи.

З низьким рівнем контролю в поєднанні з низьким рівнем залученості лише небагатьом учням вдається досягти успіху. У таких умовах навчальна доля дітей непередбачувана. Залишені напризволяще, учні можуть ніколи не отримати достатньо можливостей і вказівок, щоб максимально реалізувати свій потенціал.

Учитель, який належить до цього стилю, не залучає своїх учнів і не має бажання... Учитель не бере участі в роботі й іноді дозволяє поведінці учнів виходити з-під контролю.

З низьким рівнем контролю та низьким рівнем залучення освітня доля учнів не може бути багатообіцяючою. Викладачі працюють, щоб виявляти найкраще у своїх учнях. Вони мають допомогти їм розвиватися в академічному та соціальному плані. Цього не може статися за низької участі. Учні, які підпадають під цей стиль керування класом, не матимуть досвіду структури, персоналізованого навчання, співпраці з однолітками в академічній манері чи позитивного підкріплення.

Учні не можуть досягти свого найвищого потенціалу в класі, де вчитель не працює з максимальним потенціалом або принаймні не працює над ним.

Демократичний стиль класного керівництва є більш вимогливим до вчителя, тому що, крім усього іншого, учитель повинен вміти встановлювати позитивні стосунки з учнями, які характеризуються діалогом, відвертістю до досвіду учнів, заохочуючи та надаючи їм простір для висловлення думок, запитань та

припущення. У цьому процесі професійна діяльність педагогів спрямована на виховання цінностей, розвиток співпраці, чесні та відповідальні стосунки, а також заохочення учнів до отримання якісних знань.

Вчителі заохочують динамічні, інтерактивні та спільні методи роботи під час навчання, учні активно навчаються, висловлюють свої думки та розвивають відповідальність, що зміцнює впевненість учнів у собі. Розвиток

автономного та рефлексивного професійного вчителя, який через демократичний стиль керівництва класом, заохочує самостійну побудову учнів пізнання та їх особисте зростання і розвиток є вимогливим та необхідним процесом.

Учитель із демократичним стилем керівництва класом заохочує залучення учнів до процесу прийняття узгоджених рішень і поведінки. Він встановлює високий рівень контролю та участі, встановлює обмеження та контролює учнів, але в той же час у них є почуття задоволення від виконаного завдання. На відміну від авторитарного вчителя, демократичний учитель завжди прагне до співпраці, взаємності, рівноправності з учнями та веде їх до активного навчання в усі часи. У навчанні він використовує діалогічний метод і пояснює свої рішення та висловлює свою думку. Він заохочує впевненість учнів у собі та самооцінку шляхом обміну соціальними стратегіями співпраці та змагання [7]. Учені підтверджують у своїх дослідженнях, що демократичний стиль керівництва є важливим для створення когнітивних структур та механізмів поведінкового контролю, оскільки вони забезпечують розвиток самостійності і відповідальності у дітей, зазначають, що вчитель пропонує пропозиції, забезпечує підтримує та прагне до співпраці, заохочує та визнає учнів, не карає, але допомагає і намагається розвинути відповідальність у групі для досягнення кінцевого результату.

Демократичний стиль керівництва класом має кінцеву мету – навчити приймати відповідальні рішення, керуючись принципом, що вони повинні вчитися на власній поведінці та прийнятті рішення. Учитель пояснює та застосовує логічні наслідки, а учні засвоюють ці причини існуючих правил і навчаються саморегулюванню. Переваги демократичного стилю в тому, що учні навчаються адекватній поведінці. На заняттях в основному діти дисципліновані та працьовиті, стиль менш напружений і більш спокійний для всіх, в ньому менше можливостей для конфлікту, і більше можливостей для творчо-пошукової роботи. Стиль також проявляється своєю обмеженістю, що спостерігається в контексті встановлення меж прийнятних.

Виховні цілі не можуть бути досягнуті методами і формами навчання, в яких учні мають ролі пасивних учасників навчального процесу. Потрібна компетентність вчителя, де спостерігається його активне співробітництво, консультативна, виховна роль, навички ефективного керівництва класом

та спілкування з учнями, встановлення позитивної атмосфери в класі, правил і дисципліни, вибору форм і методів навчання, спрямованих на безперервне зростання учнів і розвитку. Це призводить до високих вимог до постійного професійного розвитку вчителів щодо якості навчання.

РОЗДІЛ II. ЗАГАЛЬНЕ УЯВЛЕННЯ ПРО СТИЛІ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ

2.1. Підходи до визначення стилю педагогічного спілкування.

Стиль керівництва в навчанні можна визначити індивідуальними методами навчання, діями і прийомами, характерними для одного керівника у відносинах до учнів і завдань, що реалізуються в навчальному процесі. Формування теорій, які займаються явищем стилів лідерства, почалося на початку 20-го століття і зосереджено на досвіді менеджерів у сфері прибутку організації. Пізніше інтерес до лідерства змістився в бік некомерційної сфери роботи, включаючи освіту. Існують теорії стилів лідерства, які базуються на особистісних рисах тих, хто займає керівні посади.

Представники цієї теорії намагалися показати, що всі успішні лідери мають унікальні риси. Справедливість цієї теорії була багато разів перевірена і серед багатьох характеристик було виділено кілька, для яких вона може підійти.

Звичайно, можна стверджувати, що вони мають величезний вплив на успіх керівництва. Це: енергійний, домінуючий, впевнений у собі, обізнаний з поставленим завданням. Хоча ці характеристики виявилися важливими, вони не є вирішальним фактором у відборі кандидатів на посаду лідера. На відміну від теорії про риси особистості, інші вчені говорять, що це поведінка індивіда, а не його риси мають вирішальне значення, коли йдеться про успішне лідерство. Стили лідерства в навчальному процесі в рамках цієї теорії можуть спостерігатися відповідно до зосередженості на завданні або на учнях.

Керівництво, зосереджене на завданні, включає постановку завдань, організацію, встановлення часових рамок, нагляд, а також контроль, тоді як лідерство, орієнтоване на стосунки з учнями, включає підтримку, спілкування, поліпшення стосунків між членами класу, активне слухання, зворотний зв'язок. Лідерство в навчальному процесі, на якому акцентується увага учнів,

безумовно, змусять дітей почуватися більш задоволеними і створити більше позитивного емоційно-соціального клімату в класі, але ми не можемо бути впевнені, що це задоволення призведе до кращої ефективності та кращих результатів учнів.

Таким чином, стиль спілкування учнів з учителем має сім ключових вимірів: мотивація, спілкування, взаємодія та вплив, прийняття рішень, цілі, контроль та ефекти. Аналіз цих параметрів серед великої кількості лідерів призвів до встановлення трьох характерних стилів лідерства: надзвичайно авторитарний стиль, потуральний стиль і демократичний. Учитель з авторитарним стилем керівництва встановлює тверді правила та стандарти, не хоче обговорювати чи вести переговори з учнями, має викладання чітке і добре структуроване, лідерство в класі є ефективним і суворим, рух в класі обмежено, навчання триває мовчки, викладання зосереджено на цілях і матеріалі. Учитель застосовує покарання, всі ситуації і стосунки зосереджені на вчителі, він або вона використовує найбільше рішень, клас наповнений напругою та страхом, хоча учні успішні, але часто не задоволені. У викладача з демократичним стилем лідерство допомагає встановлювати правила в класі, залучаючи учнів створювати ці правила, він чи вона готові обговорювати з учнями роботу, часто заохочують дітей до діяльності, пов'язаної із завданням, використовують різноманітні форми та методи навчання, за потреби пропонують індивідуальну підтримку, пересування всередині класу не обмежене, переносить різні способи навчання та тихе мурчання, яке не заважає іншим, дозволено, він чи вона зосереджуються насамперед на учнях, а потім на завданнях і цілях і знаходять для цього час.

Індивідуальний підхід, материнський чи батьківський, спонукає клас бути як команда, і клас наповнений ентузіазмом і хвилюванням. Таким стилем керівництва учні надзвичайно задоволені, бо вони незалежні, впевнені в собі, готові ризикувати, налаштовані на позитив.

Викладач у потуральному стилі не запроваджує правила, ініціатива учнів на високому рівні, його втручання в хід навчального процесу мінімальне,

робить втручання тільки, якщо це не вкрай необхідно, не стежить за кожною ситуацією в класі, залишає прийняття рішень здебільшого за учнями, не має чітко структурованого кодексу поведінки, система нагород і покарань не чітка і послідовна, учні встановлюють рівень шуму в класі як хочуть, а також вільно пересуваються, а вчитель втручається лише в крайніх випадках ситуації, не дотримується встановлених норм дисципліни. У нього клас – це картина анархії, наповнена учнівськими конфліктами та невдоволеннями

2.2. Умови ефективності педагогічного процесу

У сучасній педагогічній літературі зустрічаються дослідження, в яких розглядається вивчення стилів педагогічного спілкування з метою виявлення нових характеристик і класифікацій, їх безпосереднього впливу на позитивну якість освіти. Вони виділяють нові види стилів спілкування, їх безпосередній вплив на продуктивний результат навчання. Але мало робіт, що позначають реальні шляхи вирішення, в яких педагоги будуть самі зацікавлені та зможуть невимушено використовувати у своїй діяльності. Учні повинні вміти добувати знання шляхом здійснення розумових операцій у процесі пізнання [1].

Інтерес спрямований на розуміння нового, він розглядається в єдності з розумовою діяльністю, увагою та спрямованістю людини. Пізнавальний інтерес ситуативний, нестійкий і залежить від вікових періодів.

Між продуктивністю педагогічної діяльності та ефективністю педагогічного спілкування, яка проявляється у взаємодії учнів з вчителем, є тісний взаємозв'язок.

Основу спілкування педагога з учнями становить співробітництво та взаємозв'язок діяльності вчителя та учня.

Педагогічне спілкування – це професійне спілкування педагога з усіма учасниками навчально-виховного процесу, спрямованого на створення оптимальних умов для здійснення цілей, завдань виховання та навчання. Існують різні типи міжособистісної педагогічної взаємодії: позитивний, негативний, позитивно-негативний і негативно-позитивний [2].

Приналежність педагога до певного типу педагогічної взаємодії детермінована його психологічною культурою, а також поруч індивідуально-психологічних особистісних показників.

Педагогічне спілкування у навчанні та вихованні є інструментом впливу на особистість учня, це цілісна система психолого-педагогічної взаємодії педагога та учнів, яка містить у собі обмін інформацією, виховний вплив та організацію взаємовідносин за допомогою комунікативних засобів [5].

Нами було розглянуто три основні стилі: демократичний, ліберальний та авторитарний. Стиль педагогічного спілкування, тобто позиції та ролі, які вчитель вибирає собі, визначаються такими факторами: всією прийнятою системою відносин, педагогічними завданнями, які педагог має намір вирішувати у кожному акті чи періоді педагогічного спілкування; особистістю самого вчителя [6].

Таким чином, можна зробити висновок про те, що в сучасній літературі представлено досить велику кількість досліджень, так чи інакше пов'язаних з вивченням учительської професії. Численні дослідження присвячені вивченню стилів педагогічного спілкування, особистості педагога, професіоналізму, становленню ідентичності тощо. Однак такий важливий феномен, як педагогічна позиція, що характеризує установки, норми та правила, яких дотримується вчитель у взаємодії з дітьми, вивчений недостатньо.

Більшість дослідників, говорячи про вплив педагога на розвиток дитини, як правило, більшу увагу приділяють стилю спілкування педагога, а не стилю його педагогічної взаємодії

Між продуктивністю педагогічної діяльності та ефективністю педагогічного спілкування, що проявляється у взаємодії учнів з учителем, є тісний взаємозв'язок. При цьому продуктивність діяльності педагога багато в чому зростає, коли в освітньому процесі використовуються сучасні педагогічні технології, методи організації роботи з учнями. Також є вкрай важливими такі особистісні характеристики педагога, як рівень емоційної культури, емоційного інтелекту та ін.

Основу спілкування педагога з учнями становить співробітництво та взаємозв'язок діяльності вчителя та учня. Стиль педагогічного спілкування вчителя впливає на навчальні результати його учнів і психологічні чинники навчальної діяльності учнів, стимулюючи чи навпаки, стримуючи їх розвиток.

Стиль спілкування педагога з учнями безпосередньо впливає на атмосферу емоційного благополуччя у колективі, що у свою чергу впливає на ефективність навчальної діяльності взагалі.

Одним з показників діяльності є її «стилеподібність».

У педагогічній діяльності виявляються по відношенню до учнів найрізноманітніші дії – це елементи батьківської поведінки, для якої характерні опіка, турбота, кохання, жалість; агресивність; уникнення; домінування; спостереження з метою дослідження своїх вихованців як суб'єктів навчальної діяльності, співпереживання та ін.

Стиль може бути представлений як типова для вчителя система взаємодії з учнями, колегами, батьками, та виражати рівень та специфіку відносин між ними. У стилі педагогічної діяльності проявляється:

- 1) специфіка ставлення до інших людей (авторитарний, демократичний, ліберальний стиль);
- 2) специфіка до виконання діяльності (імпровізаційний, ситуативний, технологічний стиль);
- 3) специфіка до результатів діяльності (інноваційний, традиційний, продуктивний стиль
- 4) специфіка до сприйняття себе та своєї діяльності оточуючими (впевнений, професійний, демонстраційний та ін.);
- 5) специфіка стосовно віку (молодіжний, традиційний та ін)
- 6) специфіка щодо гендерної позиції (чоловічий, жіночий стиль);

Стиль педагога створює певний емоційний фон у взаємодії з учнями, наголошує на індивідуальності вчителя. На стиль педагогічного спілкування впливають індивідуальні особливості вчителя (тип сприйняття, моторика, тип нервової системи, темперамент, розвиток мови тощо), професійна підготовка,

спрямованість, ступінь включеності у професію, формування стереотипів, привабливість стилю діяльності та спілкування, що склався внаслідок життєдіяльності інших людей, довкілля.

У спілкуванні завжди присутні два компоненти: зміст та стиль. Зміст визначає коло питань та проблем, щодо яких може розгортатися спілкування, стиль вказує на те, як взаємодіють, спілкуються між собою люди. З цих двох складових спілкування його зміст є змінним компонентом і багато в чому залежить від мети спілкування, виду діяльності.

Стиль спілкування, тобто спосіб, за допомогою якого вчитель вибудовує свої стосунки з учнями, чи його батьками, чи колегами у тій чи іншій діяльності завжди залишається постійним, характеризує особистість педагога.

2.3. Вплив стилю взаємодії на педагогічні результати

У кожної людини свій, характерний тільки для неї стиль спілкування, безумовно, він може змінюватися через різні обставини: характер зустрічі, особливості та соціальний статус партнера, характер діяльності, мета та зміст спілкування, тип особистості учасника спілкування, спосіб реагування на прийоми встановлення контакту між партнерами, але заодно зберігається неповторність, унікальність особистості вчителя, його сутнісні риси.

У стилі знаходить свій відбиток приналежність педагога до загальної культури, і навіть рівень сформованості його професійно-педагогічної культури. Наприклад, у школі стиль поведінки, зовнішній вигляд, мова вчителя більшою мірою повинні відповідати академічному стилю. Погодьтеся, що у джинсах чи спортивному одязі вчитель виглядає зовсім недоречно у школі, але це форма одягу дуже підходить для прогулянки, походу, туристичного зльоту .

У стилі спілкування вчителі з учнями знаходять вираз:

- особливості комунікативних можливостей вчителя;
- сформований характер взаємовідносин педагога та учнів;
- творча індивідуальність педагога;

- особливості учнівського колективу.

Для продуктивної діяльності вчитель повинен пам'ятати, що спілкування пронизує весь педагогічний процес, кожен його компонент, бути гранично чуйним до найменших змін, вчасно коригувати свої відносини з учнями, використовувати методи навчання та форми організації пізнавальної діяльності учнів. А це у свою чергу вимагає від вчителя вміння одночасно конструювати свою поведінку, своє ставлення з учнями та знаходити найвиразніші комунікативні засоби, вибір яких визначається типом сформованих взаємин [9].

Виділяють такі характеристики спілкування у педагогічній діяльності:

1) загальна сформована система спілкування вчителя з учнями, тобто стиль спілкування;

2) система спілкування, характерна для конкретного етапу педагогічної діяльності;

3) ситуативна система спілкування, що виникає під час вирішення конкретної педагогічної чи комунікативної задачі. Стиль спілкування втілює у собі соціальні настанови суспільства, школи, він відображає особистісний та педагогічний рівень педагога, його емоційно-психологічні особливості.

У педагогічній практиці найчастіше спостерігається поєднання різних стилів у тій чи іншій пропорції, коли домінує один із них.

Крім перерахованих вище видів та моделей спілкування вчителя з учнями існують інші класифікації стилів спілкування. Так, за характером відносин між педагогом та учнями, виділяють три традиційні стилі: авторитарний (чи адміністративний, вольовий, директивний), демократичний (чи колегіальний, товариський), ліберальний (чи вільний, нейтральний, попустительський) стиль.

У практичній діяльності, на різних етапах її реалізації можуть домінувати той чи інший стиль спілкування.

Так у класах, що мають низький соціально-психологічний та особистісний розвиток, найбільш ефективним є авторитарний стиль

спілкування. У період становлення класного колективу іноді більш доцільним є ліберальний стиль спілкування.

Ефективність навчання досліджується в педагогічній науці протягом тривалого часу. Виходячи з аналізу таких досліджень, можна зробити висновок, що ефективність з дидактичної точки зору - це показник того, як у процесі навчальної діяльності конкретні результати перетворюються на результати, що мають соціальну значимість. Сама по собі навчальна діяльність була б зайвою, якби внаслідок її здійснення не виникала навченість. Навченість - це одна з граней соціального зрізу особистості. Навченість можна порівняти з різними станами індивідумів, використовуючи своєрідні «сходи»: навченість – ступінь навченості - навченість - конкретні стани учнів. Оцінку результативності, а отже й ефективності навчальної діяльності можна сформулювати за параметрами навчання. Встановити ефективність - це, перш за все, означає співвіднести результативність - оцінені результати з тими, які прийняті, оптимально досяжні. Навченість будемо розуміти як матеріалізовану соціальну мету, переведену на результативну площину, як межу, якої прагнуть будь-які конкретні результати навчання. Аналіз цих результатів на різних етапах провадження навчальної діяльності показує досягнуту міру наближення до навченості, тобто ступінь навченості [7].

Притаманна всім людям природна властивість учня за найсприятливіших умов навчання перетворюється на навченість, якщо найкраще протікає взаємодія діяльностей викладання і вчення. Навчання обов'язково переходить у навченість. Досягнення навченості, тобто перехід від «незнання» до «знання» залежить від часу: в одних він проходить швидше, в інших — повільніше.

Таким чином, організація навчальної діяльності постає як одна з найважливіших передумов підвищення ефективності навчання. Ми зараз не будемо зупинятися на методах і прийомах організації процесу навчання - цьому питанню присвячувалося не одне дослідження.

Хотілося б сьогодні зупинитися на організації взаємодії вчителя та учнів.

Педагогічна взаємодія - універсальна категорія навчання, що відображає процеси взаємодії учителя та учня, один на одного, їх взаємну обумовленість і як наслідок - зміну когнітивних та психофізіологічних станів суб'єктів.

В інтерактивному навчанні змінюється механізм взаємодії. Відбувається усунення активності педагога до активності учня. Принципово по-новому ставиться мета навчання: психічний та творчий розвиток особи на основі здатності до самореалізації. Основу діяльності учня становить модель «Я сам навчаюсь», а не модель "Мене вчать". Такі підходи змушують педагога переглянути своє ставлення до методики підготовки та проведення навчального заняття (до техніки написання конспекту, методів та прийомів, засобів навчання, форм організації навчальної діяльності учнів) та змінити тактику поведінки з учнями під час уроку . Успішність, ефективність уроку багато в чому залежить від педагогічної позиції вчителя У психології виділяють різні рівні у спілкуванні. У позиції зверху ініціатива на занятті належить педагогу.

Прийом «Ти – повідомлення» передбачає угоду імовірного стану учня в момент скоєння дії. Наприклад, учень невчасно здає реферат. Реакція викладача: «Я, звісно, розумію, що тобі не вистачило часу на його підготовку, адже ти захоплено готувався до свята.

Прийом «Природні наслідки» передбачає, що викладач логічно продовжить розвиток подій та опише наслідки від дії учня, але при цьому не дасть жодних оцінок: Ти не підготувався до уроку, але, не обговоривши цю тему, неможливо зрозуміти.(Вказівка на конкретне явище). Давай обговоримо труднощі у виконанні завдань (не знайшов додаткову літературу, вирішив завдання лише традиційним способом, не встиг прочитати матеріал параграфа до кінця), але завдання до наступного заняття збільшиться, ти зробиш».

Сучасне ефективне заняття потребує спеціальних форм організації. Центральною формою на сьогодні є навчальний діалог. Для здійснення діалогу важливо створити:

— діалогічні відносини, тобто відносини схожих смислових позицій; тому основу діалогу складає пошук способу вирішення проблеми, коли учасники можуть висловлювати припущення, відстоювати власну точку зору;

— комунікативну ситуацію;

— комфортні умови навчання, за яких учень відчуває свою успішність та інтелектуальну самостійність.

Урок, організований як діалог, повинен мати особливу структуру. Гнучкість структури нетрадиційного заняття змушує педагога шукати активні методи навчання, основу яких лежить діалог .

Таким чином, результати роботи ще раз довели необхідність використання демократичних принципів при роботі з дітьми.

Ефективність є вужчим поняттям, ніж результативність. Оптимальність буде вужчим поняттям, ніж ефективність. Отже, якщо за оцінки ефективності праці вчителя, треба не окремо брати результат, а дивитися на нього, співвідносячи його з поставленими цілями. Оцінюючи, некоректно керуватися лише суб'єктивними враженнями. Необхідно об'єктивно вивчати працю вчителя, порівнюючи результати з поставленими цілями. Розглядати вивчення ефективності праці вчителя по-різному: подивитися як вчитель варіює різними методами навчання, щоб досягти певних результатів . Оцінка ефективності праці вчителя не може відбуватися лише за зовнішніми розрізненими ознаками. Краще до оцінювання ефективності праці вчителя взяти такі характеристики: стан мотивації його роботи, а також те, як він володіє сучасними технологіями, як користується розподілом власного часу та часу своїх вихованців, як впливає на психічний стан учнів, як прагне досягти високого рівня праці (майстерність) і знаходить нові форми його здійснення (творчість), чи є відкритим до подальшого професійного розвитку.

ВИСНОВКИ

Під час педагогічної взаємодії виникає окреме спілкування між педагогом та дитиною. Його характеристикою є стиль – індивідуальні особливості психологічної взаємодії педагога та вихованців. Найбільш поширеною класифікацією стилів керівництва, є класифікація, яка виділяє авторитарний, демократичний та потуральний стилі. Виділяють такі стилі педагогічного спілкування, як спілкування, засноване на захопленості спільною творчою діяльністю педагогів та учнів; спілкування, в основі якого лежать дружні стосунки; спілкування-дистанція; спілкування-залякування; спілкування-загравання. Існує також класифікація стилів з урахуванням вибору ролі педагогом, з власних потреб. Найчастіше у педагогічній практиці спостерігається поєднання стилів у тій чи іншій пропорції, коли домінує одне із них.

Найбільш ефективним у педагогічному спілкуванні, як правило, виявляється демократичний стиль. Наслідком його застосування є підвищення інтересу до роботи, позитивна внутрішня мотивація діяльності, підвищення групової згуртованості, поява почуття гордості загальними успіхами, взаємодопомоги та дружелюбності у взаєминах.

Для вирішення завдань дослідження потрібно було виявити ступінь необхідності ефективної взаємодії вчителя та учня. В роботі доводиться, що:

1.Сутністю педагогічної взаємодії є прямий чи опосередкований вплив суб'єктів цього процесу один на одного, що породжує їх взаємний зв'язок.

Найважливішою характеристикою особистісного боку педагогічної взаємодії є можливість впливати один на одного і робити реальні перетворення у пізнавальній, емоційно-вольовій та у особистісній сфері.

2.Обґрунтувати необхідність суб'єкт-суб'єктних відносин у навчально-виховному процесі. Тому показано в роботі, що педагогічна взаємодія має дві сторони: функціонально-рольову та особистісну, тобто педагог та учні сприймають у процесі взаємодії, з одного боку, функції та ролі один одного, а

з іншого - індивідуальні, особистісні якості. Очевидно, що педагогічне спілкування як феномен навчально-виховного процесу існує стільки, скільки існує школа як соціальний інститут з навчання та виховання людей. Скрізь, де хоча б одна людина починає взаємодіяти з іншою людиною (чи групою людей) як вчитель – учень чи вихователь – вихованець, там неодмінно виникають проблеми педагогічного спілкування. Важлива характеристика педагогічного спілкування - його стиль. Слід наголосити, що стиль спілкування педагога з дітьми є категорією соціальною та моральною. Найбільш плідним є спілкування на основі захопленості спільною діяльністю. Цей тип спілкування складається з урахуванням високих професійно – етичних установок, з урахуванням його ставлення до педагогічної діяльності загалом. Опанування основ педагогічного спілкування – це творче завдання вчителя. Він має вирішувати його, знаходячи свій індивідуальний стиль спілкування.

Вміння знайти потрібну інтонацію, вираз обличчя, рух, жест – саме цього часом не вистачає вчителю-початківцю. Вчителю необхідно володіти словом, засобом переконання. Це є ключем вирішення багатьох ситуацій, а часом і конфліктів, що з'являються у процесі спілкування. Недарма давні греки говорили, що освіта не дає паростків у душі, якщо вона не проникає до значної глибини. А це пройняття можливе лише в гармонійній єдності високого професіоналізму, акторської та ораторської майстерності вчителя.

Резюме

У педагогічній взаємодії педагог та учень комунікують індивідуально, використовуючи різні стилі спілкування. Демократичний стиль є найбільш ефективним, оскільки підвищує інтерес до роботи та зміцнює групову згуртованість. Сутність педагогічної взаємодії є можливість взаємного впливу на пізнавальну, емоційно-вольову та особистісну сфери один одного.

У навчально-виховному процесі необхідні суб'єкт-суб'єктні відносини, що включають функціонально-рольову та особистісну взаємодію між педагогом та учнем. Педагогічна взаємодія має важливу характеристику — стиль спілкування, який є соціальною та моральною категорією. Ефективність спілкування залежить від захопленості спільної діяльністю та високих професійно-етичних установок педагога. Вчителю необхідно володіти словом, засобом переконання, інтонацією, виразом обличчя, рухом та жестами. Навчально-виховний процес може бути успішним якщо вчитель має високий професіоналізм, акторську та ораторську майстерність.

Resume

In pedagogical interaction, the teacher and student communicate individually, using different communication styles. The democratic style is the most effective because it increases interest in work and strengthens group cohesion. The essence of pedagogical interaction is the possibility of mutual influence on each other's cognitive, emotional-volitional and personal spheres.

In the educational process, subject-subject relations are necessary, including functional-role and personal interaction between the teacher and the student. Pedagogical interaction has an important characteristic — a style of communication, which is a social and moral category. The effectiveness of communication depends on enthusiasm for joint activities and high professional and ethical attitudes of the teacher. The teacher needs to master the word, means of persuasion, intonation, facial expression, movement and gestures. The educational process can be successful if the teacher has high professionalism, acting and speaking skills.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андрощук І. В. Взаємодія як педагогічна категорія. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ojs.kgpa.km.ua/index.php/peddiscourse/article/view/404/366> (Дата звернення: 30.11.2022)
2. Балл Г.О. Сучасний гуманізм і освіта: Соціально-філософські та психолого-педагогічні аспекти. – Рівне: «Ліста-М», 2003. 128 с.
3. Бардінова В. Д. Мова вчителя як засіб спілкування і взаєморозуміння з учнями // Єдність педагогіки і психології у цілісному навчально-виховному процесі: Матер. Всеукр. наук. — практ. конф. / Ред. кол.: А. М. Бойко (гол. ред.) та ін. — Полтава: МО України, Інст. пед. і психол. проф. освіти АПН України, Полт. держ. пед. ин-т, 1995. — С. 67—68.
4. Березюк О. С. Моделювання педагогічних ситуацій як засіб підготовки майбутнього вчителя до спілкування з учнями: Дис. канд. пед. наук. — К., 1995. 182 с.
5. Вахоцька І. О. Психологічні особливості міжособистісного взаєморозуміння в системі «вчитель — учень» як умова попередження конфліктів: Дис. канд. психол. наук. 19.00.05 / Інститут психології ім Г. С. Костюка АПН України. — К., 2000. 178 с.
6. Галузяк В. М. Мотиваційно-ціннісні детермінанти індивідуального стилю педагогічного спілкування: Дис. канд. психол. наук. 19.00.07 / Інститут психології ім Г. С. Костюка АПН України. — К.: 1998. 200 с.
7. Галузяк В. М. Основні характеристики ефективного стилю педагогічного спілкування. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://library.vspu.net/bitstream/handle/123456789/1077/%D0%93%D0%B0%D0%BB%D1%83%D0%B7%D1%8F%D0%BA> (Дата звернення: 27.11.2022)
8. Галян О. І. Співвідношення імперативності та діалогічності у стильовій характеристиці діяльності вчителя: Дис. канд. психол. наук.

19.00.07/ Інститут психології ім Г. С. Костюка АПН України. — К., 1999. 208 с.

9. Гончар О. Педагогічна взаємодія учасників педагогічного процесу в умовах дистанційної освіти. [Електронний ресурс] – Режим доступу:file:///C:/Users/User/Downloads/189244-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-420843-1-10-20191224.pdf (Дата звернення: 30.11.2022)

10. Заброцький М.М. Емпіричне дослідження особливостей самосвідомості вчителя // Актуальні проблеми психології. Екологічна психологія: Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. - Т.7, вип.7. - Київ, 2006. – С. 104-110

11. Заброцький М. М. Педагогічна взаємодія: екологічний вимір / М. М. Заброцький // Актуальні проблеми психології. Екологічна психологія : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2006. □ Т. 7, вип. 9. – С. 77–84.

12. Заброцький М. М. Психолого-дидактичні проблеми підвищення кваліфікації педагогічних працівників / М. М. Заброцький // Особисті освітні потреби в системі післядипломної педагогічної освіти : науково-методичний збірник / [за ред. М. М. Заброцького]. – Житомир – Київ : ЖОШПО, 2005. – 196 с.

13. Киричук О. В. Проблеми психології педагогічної взаємодії // Психологія. — Респ. наук. -мет. зб. / Ред. кол.: О. В. Киричук (відп. ред.) та ін. — К.: Освіта, 1991. — С. 3—12.

14. Клєцова Є.С. Педагогічні стереотипи та їх вплив на гуманізацію освіти// Гуманізація взаємин вчителя та учнів – необхідна умова особистісної освіти/ За ред. С.Д. Максименка, Г.О. Балла, М.М. Заброцького. – Київ-Житомир: ЖОШПО, 2004. – С. 133-136

15. Климова К. Я. Культура вербальної і невербальної комунікації в шкільному навчально-виховному процесі // Психолого-педагогічні фактори

підвищення професійної майстерності вчителя-вихователя: Тез. Всеукр. наук.-практ. конф. / Ред. кол.: О. А. Дубасенюк (відп. ред.) та ін. — Житомир: ЖДПІ, 1995. — С. 169—170.

16. Ковальчук О. М. Формування педагогічної техніки засобами театральної педагогіки. — Ніжин, 2001. 125 с.

17. Коропецька О. М. Психолого-педагогічні умови ефективного міжособистісного спілкування вчителя і підлітка: Дис. канд. пед. наук. — Ів.-Франківськ, 1997. 162 с.

18. Лінник О. О. Майбутній вчитель як суб'єкт педагогічної взаємодії: підготовка до співробітництва з молодшими школярами: монографія / О.О. Лінник. — Київ: Видавничий дім «Слово», 2014. 304 с.

19. Максименко І. П. Формування педагогічної техніки у майбутнього вчителя // Психолого-педагогічна підготовка вчителя у вузі: Матер. Всеукр. наук.-практ. конф. / Ред. кол.: І. Ф. Кривоніс (гол. ред.) та ін. — Полтава: МО України, Полт. держ. пед. ин-т., 1992. — С. 138—140

20. Матвієнко О. Готовність майбутнього вчителя початкової школи до творчої навчально-виховної діяльності // Проблеми підготовки сучасного вчителя. — 2012. — № 6 (1). — С. 238—244.

21. Матвієнко О. Виховання толерантності починається з учителя // Рідна школа. — 2005. — № 6. — С. 29—32.

22. Матвієнко О.В. Комунікативна культура вчителя як засіб формування особистісних значень дитини // Вісник Глухівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. — Вип. 6. — Глухів : ГДПУ, 2005. — С. 121—124.

23. Матвієнко О.В. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх педагогів до виховної діяльності. — Івано-Фр. : НАІР, 2015. 276 с.

24. Москаленко В. В. Соціальна психологія / В. В. Москаленко. — К. : Центр навчальної літератури, 2005. — 624 с.

25. Педагогічна майстерність: Підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; За ред. І. А. Зязюна. — К.: Вища шк., 1997. — 349 с

26. Подберезський М. К. Характеристика особливостей педагогічної взаємодії. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2011/2/7.pdf> (Дата звернення: 27.11.2022)

27. Савенкова Л. О. С. Професійне спілкування майбутніх викладачів як об'єкт психолого-педагогічного управління: Монографія. — К.: КНЕУ, 2005. 212 с